

¹⁰ *Erdély kihalt és kihalófélben levő emlős állatai.* H. n. (1933) Különnyomat az EME Sepsiszentgyörgyön tartott 1933. augusztus 27–29-i 12. vándorgyűlése Emlékkönyvéből; *A kolumbácsi légyrajok (Simulia maculata) Erdély nyugati részén. 1934. április és május havában.* H. n., é. n. Különnyomat az EME XIII. vándorgyűlése Emlékkönyvéből.

¹¹ *Az ember anatómiája, élettana és egészségtana.* Magyar tannyelvű középiskolák IV. osztálya számára. Cluj, 1936. 118 l.

¹² Az Unitárius Egyház Gyűjtőlevéltárában KoG jelzet 614 és 748/1941 sz. alatt található iratok. Köszönetünket fejezzük ki Molnár Lehel levéltárosnak, hogy ezeket az iratokat előkereste.

¹³ Uo.

¹⁴ A Máramarosszigeti M. Kir. Állami Leánygimnázium 1940–41. tanévi évkönyve az iskola megalapításának 70. évében. Közzétette dr. Ferenczi Sándor mb. gimn. igazgató (Máramarosziget, 1941.) és a következő kötetek 1943–44-ig.

¹⁵ *A természettudományi szertárak kezelése az erdélyi és keleti részeken.* Erdélyi Iskola IX. évf. 1943. 177–178.

¹⁶ Az Egyházi Képviselő Tanács (EKT) jegyzőkönyve 1941–1947. 164–167 l, 333. sz.

FEKETE ÁRPÁD

KÖSZÖNTŐ A BERDE-SERLEGGEL*

Főtisztelendő Püspök Úr, Főtisztelendő Asszony, Főgondnok Urak, Főjegyző Úr, Tanácsos Urak, Nagytisztelendő Esperes Urak, Nagytisztelendő Asszonyok, Lelkész Urak, Kedves Vendégek, Meghívottak!

Az Istenben bízó, vallásos érületű magyar ember dolgának végeztével szívesen ül asztala mellé, hogy hálát adjon a gondviselő jó Atyának, akinek áldásával előteremthette eledelét, megszerezte mindennapi kenyerét, és kérje az Úr segítségét, oltalmát, további teendői elvégzéséhez, befejezéséhez.

Azt a tényt, hogy ma az Unitárius Egyház legfőbb kormányzati szervén, a Főtanácson résztvevőket a közebéd alkalmával a becses tárgyi emlékké vált Berde-serleggel köszönhetem – melyet megtisztelő megbízásnak és kitüntetésnek tartok –, a szentivánlaborfalvi születésű jogász, ügyvéd, liberális politikus, a háromszéki kormánybiztos, áldozatos tetteinek, a Házsongárdi díszes síremlékben nyugvó nagy egyházi jótevőknek, Berde Mózesnek tulajdoníthatjuk, valamint annak, hogy a hagyományápoló utókor megértette a Berde Mózsa által létrehozott jelentős anyagi és szellemi értékű alapítvány célját. Azzal, hogy teljes vagyont az Unitárius Egyházra hagyatékolt, hozzájárult protestáns felekezetünk megerősödéséhez, a magyar értelmiség formálásához, neveléséhez, megmaradásunk érdekét szolgálva.

Családi örökségünk fontos ereklyéjeként tartottuk számon megboldogult édesanyánk egyik vallásos tárgyú jutalomkönyvét, melyet a kolozsvári Uni-

* Elhangzott az 2002 évi Egyházi Főtanács közebédjén.

tárius Kollégiumban szorgalma és példás magaviselete jeléül mint osztály-második kapott. Iskoláztatása alatt, a harmincas évek elején, két éven át ő is részese volt a diáknak mindennap kijáró Berde-cipónak. Házasságom révén a Berde-család zaláni ágával én is kapcsolatba kerültem.

Unitárius vallású identitásunk megőrzésének záloga – Erdély sokszínű népségének és a mások általi Istenben való hitnek a különféleképpen értelmezése ellenére is – az egy igaz Istenben való hit. Nekünk, unitáriusoknak nem marad más alternatíva, küzdenünk kell az egy Istenben való hitünk megőrzéséért.

A történelem fogatagában, nehéz pillanatok idején születtek és születnek új eszmék akkor, amikor a régiek válságba jutnak. A Római Birodalom bukása előtt több mint másfél évszázaddal államvallássá vált a kereszténység. A 16. században válságos helyzetbe jutott a magyarság. Így soraiban kedvező talajra leltek a reformáció megújulást hirdető gondolatai. II. János király – János Zsigmond erdélyi fejedelem – udvari papja, Dávid Ferenc révén rokonszenveztek Erdélyben legelőször a Szentháromság tanát tagadó elvekkel. Tanai révén az utóbbi lett a kifejezetten egyistenhívő Unitárius Egyház első püspöke. Vallásunk jellemzői a nyitottság, a tolerancia és a szabadelvűség. Dávid Ferenc a történelemben először mondta ki a lelkiismereti és vallásszabadságot. Napjainkig az egyetlen magyar alapítású vallásként tartják számon. Egy ideig a mi egyházunk, az unitáriusoké volt az erdélyi magyarság legerősebb egyháza.

Mivel a fenti rövid mondatok egyházunk kialakulásának és hitvallásunk lényegére vonatkoznak, sokszori elhangzásuk ellenére sem tekinthetők közhelynek. Átérezve a mondatok tartalmát, éppen velünk, a magyarokkal és unitáriusokkal szembeni tolerancia hiánya keltett bennem aggodalmat.

Csendes, békés, nyugodt életet, vallásos szellemű világot tudna kialakítani az emberiség a Földgolyón, ha egyesekben nem volna hatalmi vágy, s olyan törekvés, hogy mások felett uralkodjanak. A mostani történelmi körülmények között nemcsak magyarságunkra, hanem a hitünkre törő rosszululatú viszonyulások is az összefogásra sürgetnek. Jött a tatár, a török, az osztrák, az orosz. El is mentek. De ma is van, aki úgy szeretne megszabadulni a vízbefulladásától, hogy fejünkre hágjon. Mátyás király örökségének sikeres folytatóivá kell lennünk, mert „...abban a háborúban, amit a »török« ellen viselünk, igen sok emberre van szükségünk.” Szabad-e olyan kijelentést tenni, egyáltalán megfogalmazni – ki tudja milyen valláspolitikai célból –, hogy a Trinidátusban hívő vallásokat tekinthetik csak történelmi egyháznak? Nagyon találónak tartottam történelem-filozófia szakos kollégámnak az érettségi vizsgán elhangzott kijelentését: „Számbelileg ugyan az egyistenben hívő unitáriusok aránylag kevesen vannak, pedig az emberiség nagy része az unitarizmus szellemében gondolkodik.”

Az unitarizmus eszméjének szellemisége, a nyitottság, a tolerancia, a szabadelvűség, az Istenről alkotott nézet és az Őt formáló kép tisztelete és Őt imádása, Jézus általunk ismert és értékelt szenvedése, az unitárius hí-

vekben rejlő egyéni értékek szolgálják egyházunk felemelkedését, megerősödését.

A 21. században meg lehet-e érteni azt a felfogást, hogy a Trianon óta üldözött kisebbségben élő erdélyi magyarokat segíteni szándékozó, a Parlament által 92 százalékbán megszavazott magyar státustörvény ellen tiltakozzon a többség? Lehet-e, szabad-e visszautasítani a szegénynek a nemeslelkű és anyagiakban is gazdagabb anyaországban élő nemzet segítségét, hogy az azonos nyelvű, kultúrájú, vallású és lelkivilágban ugyanolyan érzelmekkel rendelkező magyar megmaradását biztosító segélylehetőség ellenségeskedést váltson ki az uralkodó nemzet részéről? Jó volna megfogadni Szent István intelmét: „semmi sem emel fel, csakis az áldozat, semmi sem taszít le, csakis a gőg és gyűlölség.” A trianoni történelmi machináció egy birodalomnak, s főleg egy nemzetnek, a magyarnak készítette elő tendenciózusan a hanyatlását, a pusztulását.

Odüsszeusz találománya, a trójai faló, a törbe csalt ókori város virágzó civilizációja központjának, Trójának a pusztulását jelentette. Fondorlatos invenció volt. Odüsszeuszt, az eszmei szerzőt az istenek legalább érdemszerűen megbüntették. Vajon a történelemben valaha bűnhődni fog-e egyszer valaki az igazságtalan döntésért? Ne engedjük, hogy Trója sorsára jussunk.

Nem tapsolhatunk szívből annak, hogy terhünkre új nemzetek erősödtek meg a hajdan magyarlakta területeken, s folyamatban van újabb természeti népek megerősödése, mert ez további sorvadásunkhoz vezet, s mindig aktuálissá teszi Tompa Mihály közismert sorait a Gólyához című verséből:

„Repülj, repülj, és délen valahol

A bujdosókkal, ha találkozol:

Mondd meg nekik, hogy pusztulunk, vesziünk

Mint oldott kéve széthull nemzetünk....!”

Történelmi múltunkra, hagyományainkra kell alapoznunk jövőnket. Nem más, a magyar hivatott jövőjének megteremtésére.

Kerek évfordulók kapcsán minden szervezett emberi közösség igyekszik számot adni a rövidebb vagy hosszabb ideig tartó időszak alatt felhalmozott anyagi és szellemi értékekről, s körvonalazni a jövő perspektíváját. Nekünk, magyaroknak, függetlenül attól, hogy kit hova sodort az anyaországtól az élet vihara, a közelmúltban erre a legjobb alkalmat a honfoglalás millicentenáriumi és a magyar államalapítás, valamint a kereszténység felvételének millenniumi ünnepei szolgáltatták. A hosszan tartó ünnepi hangulatban nekünk, magyaroknak volt mire emlékeznünk. Ezt megtettük. Méltattuk elődeinknek a mindenkori nehéz időkben való bátor kiállását, büszkén tapostuk végig dolgos, harcok anyáink, apáink lábnyomaival kivert útját, elismerve azt, hogy azért fogtak fegyvert, hogy az utókornak hazája maradjon (ezért szeretnék én minden mai erdélyi lakost, ha nem ősbibb, legalább dédnagyapja sírhantjához állítani). Elődeink azért ültettek termő fát, hogy utódaik élvezettel fogyasszák annak gyümölcsét, ugyanakkor azonban az ők feladatuk ápolni a törzset, gondozni gyökerét, védeni koronáját. Az utókor

vegye tudomásul, hogy a történelem kereke nem áll meg. Vállalniuk kell a megmaradáshoz szükséges terhek továbbviselését! A teherviselés nem könnyű feladat. Nehéz időkben fogalmazódtak meg Zrínyi Miklós szavai is: „...nem másra használ eleink tündöklése nekünk, hanem, hogy égő szövétneknél, fényes fáklyánál fussuk a mi életünk pályáját”. Valamit nekünk is örökül kell hagynunk unokáinkra, mert Tamási Áron szerint csak most, amíg élünk, „miénk a fény, amit lelkünkbe fogadunk, s a föld, amelyben élünk és halunk.”

Vajon a nagy történelmi évfordulók kapcsán elemeztük kellően lelkiismeretünket? Vajon elég toleránsak vagyunk-e? Tiszteljük-e kellően embertársainkat?

Hiszem, hogy az ember hivatástudattal van megáldva. Az életét ennek szellemében élheti meg. Hiszem, hogy bárki, ha hivatástudattal tölti be és végzi el feladatát, akkor megszépül a Föld. Nehéz az okosabb embernek tanácsot adni, de ha valaki környezetéből lelkészi pályára készülne, s megkérdezné, hogy milyen tanácsot adnék, így summáznám azt: ha azt akarod, hogy híveid szeressenek, őrizd meg a békét egyházközségében, végezd pontosan a lelkészi szolgálatodat, légy példamutató a családi életedben, neveld Istenben hívökké a fiatalokat, s az okos és jó embernek is tudj tanácsot adni. Ennek utána pedig idézném Victor Hugót: „Úgy élj, hogy ahol vagy, ne vegyenek észre, de ahonnan elmentél, érezzék hiányodat!”

Szeretném megérni, hogy ha történelmi múltunkat idézzük, ne csak szomorú képek peregjenek le előttünk, hanem egy boldog jelen és egy napfényes jövő is megjelenítődjön. Ennek illusztrálására Zajzoni Rab István sírfeliratát idézem:

Nemzete s neve Rab vala, de szabad a lelke s a dala”, valamint Zrínyi Miklós Tavasz című versét:

*„Ím, most ifjadik megvéniült esztendő,
Tavaszra fordul a téli kemény üdő
Újul föld, frissül víz, vigadik az erdő.
Teli szép madarakkal a magas levegő.”*

A magyar ember munkájának végeztével, eledele elfogyasztása előtt, alatt és után szívesen elfogyaszt egy pohár bort a saját maga, komája, a tiszteletes úr és mások egészségére, kölcsönösen biztatva, bátorítva egymást.

Pohárköszöntőm befejezésének végén felemelem a nagybecsű Berdeserleget mindnyájunk egészségére s az egy igaz Istenben hívő unitárius egyház jelenére és megerősödésének jövőbeni reménykedésére a hagyományos unitárius köszöntéssel: ISTEN ÁLDJA MEG, KEDVES MINDNYÁJUKAT!

PÁLFI DÉNES

MENNYIVEL TÖBBET ÉRTEK A MADARAKNÁL

Mt 6, 25–27.33

A felolvasott bibliai versek – első hallásra – mai, elszegényedő világunkban, sokak számára gúnyolódásként hatnak: „...Ne aggódjatok életetekért, hogy mit egyetek, és mit igyatok, se testetekért, hogy mivel ruházkodjatok. Nem több-e az élet a tápláléknál, és a test a ruházatnál?” – tanítja Jézus. S tanítása hallatán bizonyára sokan ingerülten fakadnak ki: hogyan aggódnánk mindezekért, amikor maholnap éhen halunk, s rongyokkal borított testünket hajlék sem védi a tél zord hidegétől? Vajon mit tenne Jézus a mi helyzetünkben? Bizony, sokan vannak, akik így sírnak fel ebben az országban, s életük nap mint nap aggodalomban, kilátástalanságban és kétségbeesésben telik!

Jézus azonban mindezekért nem hibás. Ő is sokszor éhezett, bár fáradságos munkája után mindennap méltó volt táplálékára, kenyérére, testét csak egy rend ruha védte az éjszaka hidegétől, hajléka, otthona pedig egyáltalán nem volt: a rókáknak barlangjuk van, az égi madaraknak fészük, de az emberfiának nincs hová fejét lehajtania – mondja az evangélium. Mégsem aggódott életéért, testéért, az étel, az ital, a ruházat, az otthon hiánya nem ejtették kétségbe. Nem ezekben a múlandó dolgokban, hanem az örökkévaló, gondviselő Istenben bízott, az Ő országát kereste, és minden megadatott neki. „Nézzétek meg az égi madarakat: nem vetnek, nem is aratnak, csűrbe sem takarnak, és mennyei Atyátok eltartja őket. Nem vagytok-e ti sokkal értékebbek náluk? Aggódásával pedig ki tudná közületek megnyújtani életét csak egy arasznyival is?” – hangzik felénk a gondviselő Istenbe vetett hitre és bizalomra buzdító gyönyörű örömmüzenete.

Nyilvánvaló, hogy pusztán ezzel a tanítással nem lehet jóllakatni az éhezőket, felruházni a mezíteleneket, otthont biztosítani a hajléktalanoknak. De vajon megoldható-e mindez kéztördelő aggodalmaskodással, jajveszékeléssel, panaszkodással, meg lehet-e nyújtani mindezekkel az életet csak egy arasznyival is?! Be kell ismernünk, hogy ez sem lehetséges.

Jézus az aggodalmaskodás helyett a gondviselő Istenbe vetett hitet és bizalmat ajánlja az embernek, akit mennyei Atyja értékesebbnek tart minden teremtményénél. S mint ilyen, nem élhet úgy, mint a madarak: vetnie és